Әмир ӘМИНЕВ,
яҙыусы

ВАҠЫТ ТЫУҘЫРҒАН ШӘХЕС

Вил Бәшир улы Ғүмәров (Кәбир Ғүмәр) 1949 йылдың 2 апрелендә Учалы районының Ҡобағош ауылында тыуған. Райондың Миндәк урта мәктәбен тамамлағандан һуң Магнитогорск тау-металлургия институтында уҡый, институттан һуң Пермь, Мурманск өлкәләрендә инженер булып эшләй. 1975 йылда ул Мәскәүҙәге М.Горький исемендәге Әҙәбиәт институтына уҡырға керҙе. Керҙе тим, быға тиклем уның тормошон белмәһәм дә, ҡалған яғы, вафатына тиклем, минең күҙ алдында үтте. Мәскәү институтынан һуң Өфөгә ҡайтып «Башҡортостан» гәзите, «Ағиҙел» журналы редакцияларында, «Китап» нәшриәтендә хеҙмәт итте, ғүмеренең һуңғы һигеҙ йыл тирәһен Стәрлетамаҡ яҙыусылар ойошмаһында эшләне, шуның байтаҡ өлөшө әлеге ойошманың яуаплы сәркәтибе вазифаһында үтте.

Ижад кешеһе булараҡ ул, иң беренсе сиратта, әлбиттә, шағир ине. Институтта билдәле урыҫ шағиры Лев Ошанин семинарында шөғөлләнде. Әйтергә кәрәк, бик теләп йөрөнө ул семинарҙарға, белемгә, яңылыҡҡа ынтылышы көслө булды, шиғриәт теорияһын, ҡанун-закондарын ныҡлап өйрәнде. Күп уҡыны, эҙләнде, төрлөсә яҙып ҡараны. Талип осоронда һәм үҙебеҙгә ҡайтҡандың тәүге йылдарында ижад ителгән шиғырҙары китап булып донъя күрҙе («Тау йылғаһы», 1983). Икенсе йыйынтығы 1994 йылда нәшер ителде, уныһы «Ауыл көйө» тип атала. Бынан тыш ул ҡәләмдәштәренең яңы әҫәрҙәренә рецензиялар, мәҡәләләр яҙҙы.

Илдә үҙгәртеп ҡороуҙар башланғас, шағир бөтә булмышы менән тиерлек публицистикаға тотондо. Аҡыллы кеше булараҡ, ул йәмғиәтебеҙгә йылы елдәр, яңылыҡ кәрәклеген һиҙә ине. Гәзиттә, журналда эшләгән осоронда ул республика буйлап күп йөрөнө, төрлө һөнәр кешеләре, ҡыҙыҡлы шәхестәр тураһында һүрәтләмәләр, мәҡәләләр яҙҙы, шиғриәт, бейеү, йыр сәнғәте хаҡында ҡыҙыҡлы күҙәтеүҙәр яһаны. Ғөмүмән, Вил Бәшир улы төрлө яҡлы, эҙләнеүсән, киң мәғлүмәтле шәхес ине. Уның икенсе юғары уҡыу йортона уҡырға инеүе лә ана шул холҡонан бит. Мәҫәлән, миндә уның 1987 йылда Стәрлетамаҡтан яҙған бер нисә хаты һаҡлана. Шуларҙың береһендә ул әҙәбиәтебеҙ өсөн «Ағиҙел» журналының ғына биттәре тар булыуы, ижади йәш көстәр өсөн журнал кәрәклеге тураһында яҙа. Ул уны «Замандаш» тип исемләгән, баҫманың күләме, унда эшләйәсәк кешеләр һаны, журналдың йүнәлеш-тематикаһы, авторҙар коллективын билдәләгән, хатта йыллыҡ подписка хаҡы ла бар! Шуныһы ҡыҙыҡ, ошо йәштәр баҫмаһына ул баш мөхәррир итеп мине «тәғәйенләгән»... Шағир хыялы алты йылдан тормошҡа ашты — 1993 йылдың аҙаҡтарында республикала йәштәр журналы «Шоңҡар» сыға башланы. Әлбиттә, ул йылдарҙа йәштәр баҫмаһы кәрәклеген ул ғына күтәреп сыҡманы, әммә әлеге мәсьәләне былай бөтә деталдәренә тиклем ҡағыҙға төшөргән бүтән кешене мин белмәйем.

Уның алдан күреүсәнлеген, актив, хәрәкәтсән ижади шәхес булыуын иҫбатлауҙы йәнә бер миҫал. Байтаҡ йылдар Владивостоктың бер гәзитендә эшләгән һәм унан торып Әҙәбиәт институтында уҡыған Денисов фамилиялы егет өс йыл самаһы әүәл Өфөгә килеп «Истоки» гәзитенә эшкә урынлашты. (Тыумышы менән Свердловск өлкәһенән). Танышып һөйләшеп киткәс был, Ғүмәров тигән кеше ҡайҙа әле, тип һорай ҡуйҙы. Институтта танышҡандарҙыр, тип уйлайым үҙемсә, юҡ, таныш түгелдәр икән. Баҡһаң, Вил уның Владивостоктан икәнен ҡайҙандыр белгән дә

Курил утрауҙарының яҙмышы (Японияның СССР алдында был проблеманы сираттағы күтәреү осоро ине) хаҡында борсолоп хаттар яҙған. Уларҙың мәғәнәһе шул: бирмәҫкә кәрәк әлеге утрауҙарҙы япондарға, халыҡ араһында ризаһыҙлыҡ, патриотик тойғолар, фекер уятырҙай мәҡәләләр яҙ, иптәш журналистарыңды ошо эшкә өгөтлә. Вилдең, башҡорт кешеһенең, республиканан меңәр-меңәр саҡырым алыҫлыҡта ятҡан ул утрауҙарға ни ҡыҫылышы? Юҡ, сәйәси аңы, актив граждандлыҡ позицияһы уны шул эшкә ҡыҫылырға, был ҙур проблемаға үҙ мөнәсәбәтен белдерергә этәрә. Бер яҡтан ғәжәп, аңлашылып та етмәгән күренеш һымаҡ шағир ҡылығы, икенсе яҡтан һоҡландырырлыҡ ҡылыҡ!

Стәрлетамаҡ яҙыусылар ойошмаһының яуаплы сәркәтибе булып эшләгән осоро — уның иң емешле йылдары. Ул үткер ҡәләмле публицист, ойоштороусы, етәксе булып етешкәйне. Ҡалала башҡорт әҙәбиәтен, мәҙәниәтен пропагандалауҙа әүҙем ҡатнашты, үҙе ойоштороп йөрөнө, уның башланғысында байтаҡ ҡына әҙәби кисәләр, сәнғәт, йыр байрамдары үтә торғайны. Төбәк әҙәби көстәрен туплауҙа ла уның роле ҙур булды.

Вил Ғүмәровтың публицистикаға ныҡлап тотоноуына илдә башланған үҙгәртеп ҡороуҙар тулҡыны сәбәпсе. Икенсе сәбәп, быныһы хатта ҙурыраҡ, мөһимерәк тә, республиканың суверенитеты өсөн көрәше. 90-сы йылдар башында Вил арымай-талмай республиканың үҙаллылығының мөһимлеге, уның халыҡҡа бик тә кәрәклеге тураһында матбуғат биттәрендә материалдар баҫтырҙы, радионан сығыштар яһаны. Тел, милләт, тарихыбыҙ, бөйөк шәхестәребеҙ хаҡында яҙҙы. Унан тыш ул тирә-яҡ мөхитте һаҡлау, күл-йылғаларыбыҙға, урмандарыбыҙға, ер аҫты байлыҡтарына һаҡсыл ҡараш, уларҙы уйһыҙ тәләфләмәү хаҡында үткер мәҡәләләр менән сығыш яһаны. Алда билдәләүемсә, унда иртәгеһе көн проблемаларын күрә белеү, йәмғиәтебеҙ алдында торған киҫкен мәсьәләләрҙе тойомлау бар ине. Вил Ғүмәров үҙ һүҙен тап публицистикала әйтте. Ҡыҙыҡлы, эҙләнеүсән шағирҙы һуғышсан публицистика «еңеп» алды. Кем белә, был, бәлки, яҡшыға ла булғандыр. Бөгөнгө көн күҙлегенән ҡарағанда бының ысынлап та яҡшыға булыуы асыҡ — Вил башҡорт публицистикаһын күтәрҙе, публицистика Вил Ғүмәровты «кеше» итте.

Әҙиптең ике шиғри йыйынтығынан тыш «Ағиҙел» журналында «Һуңғы станция» исемле пьесаһы, «Хаттат» тигән поэмаһы донъя күрҙе, байтаҡ шиғырҙарына популяр йырҙар яҙылды, донъя күрмәгән хикәйәләре, повестары бар. Ҙур ижади пландар менән йәшәй ине Ғүмәров. Ҡыҙғанысҡа ҡаршы, уйлағанын башҡарып өлгөрә алманы, аяуһыҙ үлем уны ҡырҡ биш йәшендә генә арабыҙҙан алып китте. Иртә алып китте. Шуныһы ҡыҙғаныс…